

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В АВСТРАЛІЇ

Слозанська Г.І., аспірант

Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій

У статті розглядаються основні етапи встановлення соціальної роботи як професійної діяльності та особливості підготовки соціальних працівників в Австралії.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна сфера, соціальна освіта, професійна підготовка.

Слозанская Г.И. ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В АВСТРАЛИИ / Тернопольский институт социальных и информационных технологий, Украина.

В статье рассматриваются основные этапы становления социальной работы как профессиональной деятельности и особенности подготовки социальных работников в Австралии.

Ключевые слова: социальная работа, социальная сфера, социальное образование, профессиональная подготовка.

Slozanskaya A.I. PARTICULARITIES OF SOCIAL WORKERS' PERPARATION IN AUSTRALIA / Ternopolskey institute of social and informational technologies, Ukraine.

This paper describes the basic stages of the establishment of social work as a professional activity and the main features of social workers preparation in Australia.

Key words: social work, social sphere, social education, professional preparation.

На рубежі XIX-XX стст. у багатьох європейських державах (Великій Британії, Німеччині, Нідерландах, Швеції, Франції), а також у США, Канаді та Австралії виникла соціальна робота як особливий вид професійної діяльності, що розвивалася поряд з діяльністю благодійних організацій.

Соціальна робота як професійна форма надання допомоги незаможним, хворим, неписьменним, переселенцям та іншим категоріям стала результатом пошуку шляхів пом'якшення негативних явищ впливу соціуму на людину. Саме на XIX ст., період інтенсивного розвитку виробничих відносин, припадає зародження соціальної роботи як суспільної практики. Усе, що передувало цьому періоду, можна віднести лише до вузької сфери часткової соціальної допомоги, спорадичної підтримки, взаємодопомоги, природної для людського співжиття, і розглядати як передісторію соціальної роботи.

У кінці XIX ст. на Заході були зроблені перші спроби науково-теоретичного осмислення норм соціальної допомоги, яке з самого початку набуло конкретної спрямованості стосовно різних рівнів практики, її організації: на рівні індивіда, групи, сім'ї, суспільства. Загальновизнаними основоположниками теорії і методики соціальної роботи стали Мері Річмонд (M.Richmond) і Джейн Адамс (J.Adams) – класичні представники поширеного в соціальній роботі напрямку “від практики до теорії”. Їхні ідеї знайшли подальший розвиток у працях багатьох зарубіжних учених, таких як О. Ранк, К. Роджер та Дж. Джордж. На основі їхніх досліджень сформувався основні теоретичні підходи до розв'язання фундаментальних питань соціальної роботи: діагностичного, функціонального, психо-соціального, системно-теоретичного та ін. [2]. Використовуючи зазначені наукові розробки кожна країна поступово набуває власних досвід у галузі соціальної роботи, ознайомлення з яким є важливим для сучасної української педагогічної науки.

Мета статті полягає в характеристиці основних етапів становлення та розвитку соціальної роботи як професійної діяльності в Австралії та процесу професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах цієї країни.

Соціальна робота, як вид професійної діяльності в Австралії виникла на початку XX ст. Саме в цей період розпочалася професійна підготовка спеціалістів даної галузі.

На становлення соціальної роботи в Австралії впливали такі чинники: різноманіття соціальних, політичних та економічних підходів у федеральній системі уряду; зростання диверсифікації австралійського суспільства; постійні зміни у визначенні Урядом Країн Королівської Співдружності змісту вищої соціальної освіти; практичний і освітній професіоналізм, який конкурує з теоретичною основою; вплив Американської та Британської моделей навчання соціальної роботі [8].

Австралія – це країна, яка з 1901 р. входить у Федерацію Країн Королівської Співдружності і складається з шести штатів. Саме Конституція Федерації визначила домінуючі дії центрального уряду над регіональними. Уряд Федерації представляв національні інтереси всіх держав-учасниць Співдружності та займався такими питаннями, як імміграція, захист країн, укладення шлюбів, охорона здоров'я, соціальне благополуччя та поліпшення добробуту населення. У свою чергу, держави-учасниці відповідали за дотримання закону та порядку, дотримання прав дітей та надання своєчасної медичної допомоги. Місцеві уряди вже були третьою ланкою цього складного ланцюга. Після Другої світової війни у розпорядження Уряду Федерації відійшов весь податок на прибуток, частина якого використовувалась на підтримку загальносистемного соціального страхування, а частина – на виплату пенсій непрацездатному населенню та на матеріальну допомогу (наприклад, матерям по догляду за дитиною). Запровадження Універсальної системи страхування здоров'я, кошти на яку вираховувалися з прибуткового податку, дало вільний доступ до медичної допомоги [9].

Винесення на перший план діяльності країн-учасниць Співдружності питань поліпшення соціального добробуту населення і стало поштовхом до виникнення соціальної роботи як професійної діяльності та до створення навчальних закладів з підготовки фахівців у даній сфері.

Формально соціальна робота в Австралії розвивалася на основі вже збудованої моделі соціальної роботи у США та Великій Британії, наслідуючи основні течії, школи та традиції цих країн. Фактично професійна підготовка спеціалістів у галузі соціальної роботи розпочалася в Австралії в 1929 р. Саме тоді в двох навчальних закладах були відкриті курси з підготовки фахівців у даній галузі – це Школа-інтернат у Новому Південному Уельсі та Вікторіанський Інститут у Мельбурні. До 1939 р. в країні вже існувало п'ять навчальних закладів із підготовки соціальних працівників: три загальні школи та курси при двох лікарнях. У процесі підготовки відповідних фахівців значна увага приділялася вивченню принципів милосердя, а соціальна робота була, в основному, зосереджена в лікарнях. Пізніше напрями і тематика підготовки соціальних працівників була розширена; програма підготовки передбачала вивчення теоретичних курсів з соціології, управління, у тому числі історію соціальних теорій, а також принципи, які лежать в основі соціальної роботи. Значна увага приділялася практичній підготовці соціальних працівників [8].

Педагоги були переважно практиками. Більшість були австралійцями, які отримали кваліфікацію в університетах Англії (точніше Лондона), і Америки, (Чикаго). Також в Австралії працювали і педагоги з Великобританії та США, які ділилися вже набутим досвідом та допомагали в становленні та розвитку соціальної роботи як професії в Австралії і підготовці відповідних фахівців. Соціальна робота Австралії й досі перебуває під впливом американської та англійської школи соціальної роботи. Чисельність працівників, які працювали в соціальній сфері в 1940 р., становила приблизно 120 працівників, із яких, лише п'ять відсотків були представниками чоловічої статі. Зайнятість жінок у соціальній сфері вимагала від них жертвувати шлюбом, народженням дітей і спричинила зменшення і так невеликої кількості соціальних працівників. Швидкий розвиток соціальної роботи як професії та

недостатня кількість працівників у даній галузі і дала поштовх до залучення до навчання соціальної роботи чоловіків [8].

У середині 50-х рр. ХХ ст. соціальна робота розглядається як ключова професія в становленні і реалізації соціальної політики в Австралії. У цей період залишається тільки три основні школи з підготовки соціальних працівників при Аделаїдському, Мельборнському та Сіднейському університетах [8].

Власне в цей період до важливих знань у галузі соціальної роботи вчені стали відносити і знання основ управління соціальною роботою. Виникла потреба використовувати в підготовці соціальних працівників досягнення таких наук, як демографія, педагогіка, психологія, природничих наук. Даний період характеризується намаганням вирішити проблему зв'язку теоретичних знань і практичних умінь, спрямовувати теоретичну підготовку на максимальний зв'язок з практичною діяльністю, що має важливе значення для подальшого вдосконалення практичної підготовки фахівців у сфері соціальної освіти [6].

Було визначено, що соціальні працівники повинні володіти деякими обов'язковими професійними навичками, але існуюча система підготовки не забезпечувала їх формування належним чином. Одні (П. Леонард, Р. Кловард, П. Боас) вважали існуючу професійної соціальної освіти систему занадто академічною і висловлювали вимогу про те, що вона має більше відповідати реальним умовам життя, практиці соціальної роботи. Інші (А. Девіс, І. О'Конер), навпаки, вимагали посилити теоретичний компонент підготовки.

Станом на 1958 р. в Австралії існувало два основні осередки підготовки соціальних працівників – Аделаїдський та Сіднейський Університети. Навчання тут тривало три роки; спеціальність вивчалася на останньому році навчання. У кінці 1960 р. університет у Квінзленді запропонував чотирирічну програму навчання, яка потім і стала загальноприйнятим стандартом підготовки фахівців соціальної сфери для переважної більшості навчальних закладів Австралії [8].

На етапі встановлення та розвитку професійної соціальної роботи важливе значення відіграла професійна культура та суспільне визнання. У процесі розвитку соціальної роботи поступово формувалася специфічний для даної професії лексикон, визначалися ціннісні установки, професійна етика і норми поведінки, які разом сформували професійну культуру соціальної роботи. У 1946 р. в Австралії була заснована Асоціація Соціальних Працівників Австралії, основним завданням якої були: розробка професійних норм, втілення їх в життя та здійснення контролю за їх дотриманням; сприяння в прийнятті справедливого соціального законодавства; професійний розвиток соціальних працівників. Одним із основних завдань діяльності Асоціації стали питання розробки та впровадження курсів вивчення соціальної роботи при університетах [6].

Фахова підготовка соціальних працівників здійснюється за програмою, акредитованою Асоціацією Соціальних Працівників Австралії. Сьогодні Асоціація є національним органом, який наділений законом винятковим правом здійснювати акредитацію програм бакалаврів та магістрів соціальної роботи в Австралії. На відміну від Сполучених Штатів, де кожен може створити університет чи університет може приєднатися до іншого навчального закладу і працювати відповідно до його вимог, в Австралії тільки Асоціація керує роботою акредитаційної комісії, з дозволу якої і відбуваються відповідні зміни.

У 1974 р. Асоціацією Соціальних Працівників Австралії був остаточно затверджений вагомий документ – *Мінімальні Освітні Вимоги*. У цьому документі вперше було підкреслено, що підготовка соціального працівника до професійної діяльності має базуватися на знаннях: а) основ соціології та психології в поєднанні із професійними

знаннями, навичками побудови соціальної політики; на принципах та методах, які лежать в основі практики з соціальної роботи; б) на проведенні досліджень та дотриманні професійної етики; в) на проходженні 140-денної практики не менше, ніж на двох базах практики [7].

До 1975 р. в Австралії активно функціонували вже 11 шкіл, які займалися підготовкою соціальних працівників. У них 2363 студенти навчалися за програмою вищої школи, 209 студентів – за програмою магістра, а 7 – доктора соціальної роботи. Це був період, коли процес підготовки фахівців соціальної роботи був зосереджений на підготовці їх до роботи з клієнтами, а менше – на ознайомленні їх із соціальними закладами, тому в університетах стали відкриватись спеціальні відділення для підготовки практичних соціальних працівників. У період інтенсивного розвитку соціальної освіти гостро постала проблема підготовки викладачів, тому випускники університетів, які закінчували магістерські програми, отримували дипломи магістрів і могли займатися як викладацькою, так і науковою роботою.

Розробка загальних стандартів підготовки спеціалістів із соціальної роботи, зокрема вимог до вибору профілю своєї діяльності майбутніми спеціалістами на останньому курсі навчання, а також унітарного підходу до вибору та викладання предметів. Набула поширення внутрішньовідомча підготовка через спеціальні курси, читання яких забезпечувалося професійними асоціаціями. Були організовані курси підвищення кваліфікацій для різних категорій соціальних працівників. Роботодавці стали матеріально заохочувати тих працівників, які прагнули до вдосконалення професійної майстерності [8].

Із 1990 р. Австралія вважається однією з країн, на терені якої змішані найрізноманітніші культури всіх країн світу. І саме обмін набутим досвідом, запозичення основних тенденцій та напрямків соціальної роботи з інших країн світу спричинили швидкий розвиток і становлення соціальної роботи як професійної діяльності [10].

Станом на сьогоднішній час соціальна робота здійснюється на трьох рівнях: державному, регіональному і місцевому. Підготовкою фахівців соціальної роботи займаються університети, інститути та технічні коледжі. Станом на 1999 р. в Австралії функціонував 21 навчальний заклад із підготовки соціальних працівників. У процесі дослідження виявлено, що вищі навчальні заклади Австралії мають досить широкі повноваження в організації навчального процесу, тому зміст і форми підготовки фахівців у різних закладах суттєво відрізняються. На сьогоднішній день система професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери має такі три основні рівні: бакалавр, магістр та доктор соціальної роботи [10].

Програма підготовки будується відповідно до вимог Асоціації Соціальних Працівників Австралії, зміст яких зводиться до шести блоків: 1) спілкування і наймання, сприяння та підтримка; 2) допомога клієнту; 3) аналіз та планування; 4) втручання в життя клієнта і надання йому необхідних соціальних послуг; 5) робота в організації; 6) розвиток професійної компетенції.

Програма вищих навчальних закладів Австралії з підготовки соціальних працівників включає групу обов'язкових предметів та групу предметів за вибором студента, а також широко використовуються спецкурси навчальних дисциплін. Використовуються різні форми організації навчального процесу: практичні заняття, семінари. Але найпоширенішими і такими, що найбільше практикуються, є лекції та самостійна робота. Особлива увага приділяється системі т'юторства. Підготовка фахівців соціальної сфери у вищих навчальних закладах Австралії базується не на аудиторних заняттях, а на практичній підготовці. Важлива роль у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних працівників в Австралії належить педагогу-наставнику [1].

У процесі навчання майбутніх соціальних працівників значні можливості забезпечує широке впровадження інформаційних та комунікативних технологій. Використання відеоманітофонів, наприклад, значно полегшує процес формування в студентів вмінь і навичок міжособистісного спілкування та консультування клієнтів, а також дає можливість майбутнім соціальним працівникам проаналізувати власну діяльність та поведінку своїх клієнтів. Усе це сприяє професійному росту соціального працівника. Він має бути готовим ефективно працювати в сучасних умовах технологізації усіх сфер діяльності людини. На сьогодні професійна підготовка соціальних працівників в Австралії має чітко виражений гуманістичний характер і утверджує загальнолюдські цінності, опираючись на цінності, традиції, звичаї своєї країни.

З усього сказаного вище можна підсумувати, що особливістю австралійської системи підготовки фахівців соціальної роботи: використання основних ідей американської та англійської моделей у розробці своєї системи підготовки соціальних працівників, створення спеціального органу Асоціації Соціальних Працівників Австралії, який став загальноосвітнім координуючим центром з питань підготовки фахівців для соціальної сфери, висока якість навчальних програм, неперервність навчання, вузька спеціалізація, а також практична спрямованість професійної підготовки майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басов А.В. К вопросу о предмете социальной педагогики // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М. – Тула, 1993. – С. 72-74.
2. Зарубежный и отечественный опыт социальной работы: Учебно-методическое пособие. – М.: СТИ, 1999. – 264 с.
3. Качан Л., Федько В. Підготовка фахівців зі спеціальності “соціальна робота” // Соціальний захист. – 1999. – № 2. – С. 40-43.
4. Мигович І.І. Соціальна робота: наука і професія // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – № 1. – С. 32-49.
5. Поліщук В.А. Досвід підготовки фахівців соціальної роботи за рубежом // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 1999. – №6. – С. 109-114.
6. Barber, J.G. & Cooper, L. Current trends in the education of Australian social workers in: B.Lesnik (Ed.) Change in Social work International Perspectives in Social Work (Aldershot, Arenda/Ashgate). – [cited 1997]. – Available from Internet: <<http://www.cswe.org/distance.htm>>
7. Boas, P. & Crawley, J. Social Work in Australia. Responses to a Changing Context (Melbourne, Australia International Press and Publications). – [cited 1976]. – Available from Internet: <<http://www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp>>
8. Lawrence, R.J. Australian social work in historical? International and social welfare context in: P.Boas & J.Crawley (Eds) the challenge of problem-Based Learning (London, Kogan Page). – [cited 1976]. – Available from Internet: <<http://www.dfat.gov.au/aib/history.html>>
9. Martin, E. Themes in a history of the social work profession // International Social Work. – 1992. – №35. – P. 327-345.
10. O'Connor, I. Who drives social work education in Australia? Paper presented to the New Zealand Schools of Social Work Conference. – Auckland, 1997. – №13. – P. 23-26.